

РЕФЛЕКСИВНИЯТ ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ПОДХОД ПРИ ПЛАНИРАНЕ
НА ПЕДАГОГИЧЕСКА СИТУАЦИЯ ПО ОН „ОКОЛЕН СВЯТ“

Надя Коцева¹

THE REFLECTIVE PSYCHOLOGICAL APPROACH IN PLANNING A
PEDAGOGICAL SITUATION IN ENVIRONMENTAL STUDIES

Nadya Kotseva

Abstract: This report analyzes the methodological guidelines for planning a pedagogical situation in the field of Environmental Studies in preschool education, in accordance with the State Educational Standard (MoE, 2016) and the principles of the competency-based approach. It emphasizes the teacher's role as a facilitator of the learning process, promoting active, play-based, and emotionally engaging learning experiences. Through the example "Bee Family," the study demonstrates how observation, play, and experimentation foster ecological awareness, social responsibility, and metacognitive skills among children. The reflective psychological approach is highlighted as a contemporary paradigm that integrates cognitive, emotional, social, and ethical dimensions into a holistic educational experience. The pedagogical plan is presented as a creative tool reflecting the teacher's professional competence, reflective practice, and cultural sensitivity.

Keywords: reflective approach, lesson planning, preschool education, environmental studies, pedagogical situation.

Въведение

Предучилищната възраст е уникален период в онтогенезата на детето, характеризиращ се с интензивно развитие на познавателните, емоционално-волевите и социалните процеси, които изграждат основите на бъдещата личност. В тази възраст децата възприемат света чрез сетивен опит, игра и подражание, което поставя специфични изисквания към методическата организация на педагогическото взаимодействие (Пиаже 1983; Виготски 1978).

В рамките на предучилищното образование направлението „Околен свят“ заема централно място в системата на образователните направления, тъй като обединява познанието за природата, социалната реалност и културната среда в едно цялостно когнитивно поле (МОН 2016). То не само осигурява основа за научно мислене, но и формира ценностно отношение към природата,

¹ **Надя Коцева** – ас. д-р по педагогика. Работи в катедра „Педагогика и методика“, Филиал – Враца на Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“.

труда и човека, изграждайки у децата първични представи за взаимозависимостта между живите организми и социалната организация на обществото (Стоянова 2019).

Разработването на методически обоснован план-конспект за ситуация по направление „Околен свят“ е ключово условие за постигането на целенасочено, структурирано и осмислено педагогическо взаимодействие. План-конспектът е не само инструмент за организация на образователен процес, но и носител на професионалната култура на учителя, който чрез него проявява своята компетентност в планиране, прогнозиране и оценяване на педагогическите резултати (Иванова 2021). В този контекст професионалният профил на учителя се разглежда не само през призмата на неговите компетентности, но и през начина, по който той влияе и структурира взаимодействията в образователната среда. „Въпреки че стабилните качества на личността до голяма степен определят възприемането на лидера от служителите, трудно би могло да се твърди, че успешното лидерство е функция единствено и само на неговите отличителни личностни черти.“ (Златкова-Дончева 2025: 89). Това подчертава значението на поведенческите прояви, професионалната култура и рефлексивния подход като фактори, които формират реалното лидерство в педагогическата практика. В педагогически контекст това означава, че професионалната роля на учителя се изразява не само в планиране, но и в създаването на условия за активно и смислено участие на детето в познавателния процес. Той създава рамка, в която детето не просто усвоява знания, а ги преживява, превръщайки се в активен изследовател и сътворец на собственото си познание (Димитрова 2020). „Творческото мислене е неделима част от всеки процес на обучение. Без него са невъзможни генерирането на идеи, разработването, анализирането и избирането на подходящи варианти за решаване на разнообразни образователни задачи и възникващите проблемни ситуации.“ (Ангелов 2019: 133).

Методическите насоки за конструиране на план-конспект подпомагат учителя да интегрира познавателни, практически и ценностни компоненти в една педагогическа цялост, която съчетава наблюдение, експеримент, игра и творческо изразяване. Този интегративен модел отговаря на компетентностния подход, заложен в Държавния образователен стандарт за предучилищно образование (МОН 2016), според който целта на образованието е не просто натрупване на знания, а развитие на способности за прилагането им в нови контексти. Както Баев (2025) подчертава: „Социално и емоционално компетентният учител познава себе си, защото се самоизучава, самонаблюдава, анализира, коригира мисли, отношения, нагласи, поведение. Разпознава факторите, които са в ежедневието му и адаптира поведението и реакциите си спрямо индивидуалните си възможности и невъзможности, свързани с предишен опит, чертите на характера му, изпитваните в момента емоции, натрупаните досега знания, мнението и нагласите му“ (Баев 2025: 35).

Съгласно принципите на съвременното обучение – активност, достъпност, диалогичност и интеграция – педагогическата ситуация в направлението „Околен свят“ следва да бъде организирана така, че да стимулира мисловната самостоятелност, социалната комуникация и емоционалната ангажираност на децата. Тези принципи превръщат план-конспекта в динамичен модел на педагогическо мислене, който съчетава научната системност с творческата гъвкавост, необходими за развитието на съвременния компетентен и рефлексивен педагог.

Методология

Целта на настоящата студия е да се направи теоретичен обзор и аналитична обосновка на значението на рефлексивния подход при планирането и реализирането на педагогически ситуации по образователно направление „Околен свят“, като се изясни неговият потенциал за повишаване качеството на образователния процес. Анализира се ролята на рефлексивния подход като съвременна педагогическа основа при планирането на различни видове педагогически ситуации по образователно направление „Околен свят“ и да се аргументира неговата значимост за професионалната практика на учителя.

Задачите не са изследователски, а аналитични и интерпретативни, насочени към постигане на поставената цел:

1. Да се представят основни теоретични идеи за рефлексията в педагогическата практика.

2. Да се анализират особеностите на планирането на педагогически ситуации по образователно направление „Околен свят“.

3. Да се обоснове значението на рефлексивния подход при различните видове педагогически ситуации (с ново съдържание, за изпробване, изразяване и рефлексия).

4. Да се представи и анализира пример за педагогическа ситуация, разработена в контекста на рефлексивния подход.

Обект на студията е педагогическият процес по образователно направление „Околен свят“ в предучилищното образование.

Предметът е рефлексивният подход при планирането и реализирането на педагогически ситуации по образователно направление „Околен свят“.

Методологичната рамка на студията се основава на теоретико-аналитичен подход. Използвани са методи като анализ и синтез на научна литература, сравнителен анализ на педагогически концепции, интерпретация на теоретични модели и обобщение на педагогически идеи, свързани с рефлексивния подход в образованието. Разработеният пример за педагогическа ситуация има илюстративен характер и цели да подпомогне теоретичната аргументация, без да претендира за емпирично изследване. Интерпретацията и обобщение на научни източници, свързани с рефлексивния подход служи за планирането на педагогически ситуации по образователно направление „Околен свят“, което да подпомогне педагогическата практика. Предложеният модел, изграден в съответствие с принципите на рефлексивния подход, може да бъде използван както в обучението на студенти – бъдещи учители, така и като практическо ориентирано средство за рефлексия в дейността на действащи педагогически специалисти по образователно направление „Околен свят“.

Резултати

В резултат на извършения теоретичен анализ се установяват следните основни характеристики:

Рефлексивният подход в съвременното предучилищно образование

Настоящата студия разглежда рефлексивния подход като парадигмална промяна в образователната стратегия в предучилищна възраст. Анализират се генезисът на понятието, основни теоретични модели и нормативните изисквания, които утвърждават рефлексията като ключов инструмент за формиране на метакогнитивни умения. Рефлексивният подход е един от стълбовете на съвременното хуманистично образование. Той трансформира ролята на детето от пасивен приемник на информация в активен субект, който осмисля собствения си опит.

Корените на рефлексията (от лат. *reflexio* – обръщане назад, отражение) в педагогиката се откриват още в античната философия (Сократ), но като научна парадигма тя се утвърждава през ХХ век. **Джон Дюи** се счита родоначалник на рефлексивното мислене в образованието. Той разграничава „рутинното действие“ от „рефлексивното действие“, като подчертава, че учещият трябва активно да анализира своите вярвания и знания. **Ханс-Георг Гадамер** и **Юрген Хабермас** разглеждат рефлексията като критично самопознание и средство за освобождаване от предразсъдъци.

В предучилищната педагогика рефлексията се разглежда в две направления: **рефлексия на учителя** (професионално развитие) и **рефлексия на детето** (когнитивно и личностно развитие).

Моделът на Доналд Шон (Reflective Practitioner) въвежда две ключови понятия:

- **Рефлексия по време на действие (Reflection-in-action):** Способността на педагога да реагира и адаптира стратегията си в момента на педагогическата ситуация.

- **Рефлексия върху действието (Reflection-on-action):** Анализ на случилото се след приключване на педагогическия процес с цел подобряване на бъдещата практика.

Дейвид Колб поставя рефлексивното наблюдение като задължителен етап от цикъла на учене чрез опит.

При децата от 3 до 7 години рефлексията не е чисто теоретична, а е тясно свързана с **метапознанието** (способността да разбираш как учиш).

- **Когнитивен аспект:** Детето започва да осъзнава начините, по които решава задачи (напр. „Как разбрах, че тези две фигури са еднакви?“).

- **Социално-емоционален аспект:** Развитие на емпатия чрез рефлексия върху собствените и чуждите емоции.

- **Автономия:** Рефлексията помага на децата да преценят сами напредъка си, вместо да разчита само на външна оценка (оценката от учителя).

Рефлексивният подход е залегнал в държавните образователни стандарти (ДОС) чрез изискванията за развиване на **ключови компетентности**:

- **Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО):** Акцентира върху изграждането на иновативна образователна среда, която стимулира критичното мислене.

- **Наредба № 5 за предучилищното образование:** Включва рефлексията като част от проследяването на постиженията на детето и неговото самоосъзнаване.

- **Наредба № 15 за статута и професионалното развитие на учителите:** Тук рефлексията е нормативно изискване за т.нар. „портфолио на учителя“, където педагогът трябва да представя самоанализ на своята дейност.

За да се стимулира рефлексията при малките деца, се използват:

- **Рефлексивни кръгове:** Обсъждане в края на ситуацията.

- **Дневници на успеха (Портфолио):** Визуално проследяване на наученото от детето.

- **Методът на шестте шапки (Едуард де Боно):** За разглеждане на проблем от различни гледни точки.

Рефлексията в педагогически контекст не е просто „връщане назад“, а сложен психичен процес на самопознание и осмисляне на собствената дейност. В класическата педагогика тя се свързва с **интроспекцията**, но в съвременната наука тя е **инструмент за развитие**.

- **Феноменологични основи:** Рефлексията се разглежда като акт, чрез който субектът прави себе си обект на изследване. При детето това е преходът от „аз правя“ към „аз знам какво и как правя“.

- **Джон Дюи и прагматизмът:** Дюи дефинира рефлексивното мислене като активен, упорит и внимателен анализ на всяко вярване или форма на знание. Той поставя основите на идеята, че опитът без рефлексия не води до истинско учене.

Теоретичните рамки на рефлексивния подход в предучилищната педагогика се определят от:

- **Генетичната психология на Жан Пиаже.**

Пиаже разглежда рефлексията през призмата на **когнитивната децентрация**. В предучилищна възраст детето е предимно егоцентрично. Рефлексивният подход е насочен към преодоляване на този егоцентризъм чрез осъзнаване на собствената гледна точка в съпоставка с тази на другите. Пиаже въвежда понятието „рефлексивна абстракция“, която е двигателят на интелектуалното развитие.

- **Социално-конструктивистката теория на Лев Виготски.**

Според Виготски, рефлексията се заражда в социалния опит. Чрез „Зоната на най-близкото развитие“ (ЗНБР), възрастният (педагогът) насочва детето към самонаблюдение. Рефлексията тук е интернализиран диалог – детето започва да задава на себе си въпросите, които по-рано му е задавал учителят.

- **Моделът на Доналд Шон и „Рефлексивният практикум“**

Прилагането на модела на Шон, който подчертава, че знанието е „вградено в действието“, е от съществено значение за определяне мястото и ролята на рефлексивния подход в предучилищната практика. Рефлексията не е само след ситуацията, тя е коректив по време на самия процес на решаване на познавателните задачи.

Рефлексивния подход в периода 3–7 години има фундаментално значение за:

- **Формиране на метапознание:** Способността на ученика да планира, контролира и оценява собствените си познавателни процеси.

• **Изграждане на Аз-концепцията:** Чрез рефлексията детето изгражда реалистична представа за своите силни и слаби страни.

• **Емоционална интелигентност:** Рефлексията върху преживяванията позволява на децата да разпознават емоционалните състояния и да регулират поведението си.

В съвременната българска образователна система рефлексивният подход е институционално закрепен:

• Рефлексията, заложена в ядрото *„Самоутвърждаване и общуване с околните“*, от ОН „Околен свят“, определя ключовата роля на ситуацията по това направление и възможностите за интеграция му в цялостния образователен процес.

• **Компетентностен подход е изведен като приоритет на МОН**, а рефлексията е в основата на компетентността „умения за учене“. Без способност за самоанализ, детето не може да постигне автономност в образователния процес.

• **В Атестационните форми**, на нормативно ниво от учителя се изисква „рефлексивна култура“ – способност за самооценка на педагогическия труд чрез портфолио и методически анализ. Рефлексията в предучилищна възраст се осъществява чрез специфични форми:

• **Интелектуална рефлексия:** Анализ на начина на решаване на познавателни задачи.

• **Сензорна (ретроспективна) рефлексия:** Осъзнаване на настроението и емоционалния комфорт (често чрез символи – слънце, облак и др.).

• **Кооперативна рефлексия:** Анализ на съвместната работа, когато децата работят по групи.

Рефлексивният подход не е просто образователна техника, а цялостна философия на взаимодействие. В предучилищна възраст той полага основите на критичното мислене и ученето през целия живот. Успешното му прилагане зависи от способността на педагога да превърне заниманията в „рефлексивна среда“, където грешката се разглежда не като повод за санкция, а като обект за анализ и източник на развитие.

Педагогическата ситуация в детската градина

Педагогическата ситуация представлява основна организационна форма на образователния процес в детската градина. Тя осигурява целенасочено, системно и последователно реализиране на образователното съдържание в съответствие с държавните образователни стандарти за предучилищно образование и с възрастовите и индивидуалните особености на децата. Чрез планирането на педагогическа ситуация се създават условия за интегрирано развитие на личността на детето – познавателно, социално, емоционално, нравствено и физическо. Това допринася за усвояването на знания, умения и отношения, като същевременно подпомага формирането на ключови компетентности и нагласи за учене.

Съществена характеристика на планираната педагогическа ситуация в детската градина е нейната игрова насоченост, която съответства на водещата дейност в предучилищната възраст. Чрез игровите форми се осъществява активно педагогическо взаимодействие между учителя и децата, което стимулира познавателната активност, инициативността и самостоятелността на детето. Планираната педагогическа ситуация изпълнява и регулативна функция, тъй като позволява на педагога да организира, ръководи и оценява образователния процес. Тя създава възможности за диференциран и индивидуален подход, както и за наблюдение и проследяване на развитието и напредъка на децата.

Разработеният план-конспект на педагогическа ситуация по образователно направление „Околен свят“ има илюстративно-приложен характер и е включен като Приложение 1 към настоящата студия с цел да подпомогне теоретичната аргументация относно значението и приложимостта на рефлексивния подход в педагогическата практика. План-конспектът е структуриран в съответствие с етапите на познавателния процес и основните аспекти на рефлексията – комуникативен, интелектуален, кооперативен и личностен, като проследява логиката на възприемане, осмисляне, изразяване и рефлексия в рамките на една интегрирана педагогическа ситуация. Предложеният модел е пример за рефлексивно ориентирано планиране на педагогическа ситуация, който може да бъде използван както в обучението на студенти – бъдещи учители, така и като

методическа опора в практиката на действащи педагогически специалисти в предучилищното образование. Чрез включването на разнообразни игрови, дидактични и рефлексивни дейности план-конспектът илюстрира възможностите на образователно направление „Околен свят“ за формиране на познавателни, социално-комуникативни и личностно-ценностни компетентности у децата в подготвителна възраст. Към план-конспекта са приложени дидактични и игрови материали, представляващи собствена, авторска разработка. Те са създадени в съответствие с възрастовите особености на децата и с целите на образователно направление „Околен свят“, като подпомагат активното включване на децата в образователния процес и стимулират различни аспекти на рефлексията – познавателна, емоционална и социална. Авторските материали имат илюстративен и методически характер и са предназначени да подкрепят планирането и реализирането на педагогическата ситуация в духа на рефлексивния подход. Те могат да бъдат използвани както в процеса на университетското обучение на студенти – бъдещи учители, така и в практиката на действащи педагогически специалисти, без да претендират за универсална приложимост или емпирична валидираност.

Видове педагогически ситуации

Класификацията на педагогическите ситуации на три основни типа – *нови знания, затвърдяване и обобщаване* – е фундаментален методически принцип, осигуряващ съответствие между целите, методите и очакваните резултати и е възприет в нормативните документи. (МОН 2016).

- При ситуации за нови знания водещ е принципът на откривателството. Учителят не предава готова информация, а насочва децата към самостоятелно откриване чрез наблюдение, сравнение и експеримент.

- При ситуации за затвърдяване акцентът се поставя върху прилагането на вече усвоеното знание в нов контекст, което развива гъвкавостта на мисленето и способността за пренос на знания.

- При ситуации за обобщаване детето извежда взаимовръзки и закономерности, като систематизира своя опит и осъзнава устойчиви понятия и ценности.

Тази триадна структура осигурява дидактическа последователност и подкрепя спираловидното развитие на знанията, при което всяка нова ситуация надгражда предходната (Кънчев 2018).

За целите на настоящата студия се приема видова класификация на педагогическите ситуации, според етапите на познавателния процес, като се обосновава връзката с различните аспекти на рефлексивния подход:

- За въвеждане на нови знания – водещ при тези ситуации, е етапът на възприемане на новото знание като педагогът организира информацията по достъпен начин;

- За затвърдяване и упражнение – това е етапът на изпробване и затвърдяване като учителят насочва детето да повтаря, прилага и упражнява наученото; да решава задачи, експериментира, извършва практически упражнения;

- За изразяване на отношение и прилагане на творчество – в тези ситуации детето интерпретира, прилага и преобразува знанията в творчески действия. Основен е етапът на творческа активност и личностно отношение; насърчава се инициативата, въображението и емоционалното включване.

- Ситуации за рефлексия и оценка – тези ситуации могат да се организират и обособят като отделен вид с оглед целите на образователно направление „Околен свят“. При тях детето трябва да осмисли своя опит, да оцени постигнатото и да изгради нагласи за бъдещата си социализация. Водещ е етапът на рефлексия; детето анализира собствените действия и резултати, като прави обобщение, разсъждения върху преживяното, самооценка, споделяне на впечатления.

Направлението „Околен свят“ в предучилищното образование е основополагащо за изграждането на когнитивната, социалната и емоционалната компетентност на детето. Съгласно Държавния образователен стандарт за предучилищно образование (МОН 2016), то включва два основни конструкта – жива и нежива природа и социален свят, които осигуряват познание за обкръжаващата реалност в нейното единство и разнообразие. Тези конструкти се реализират чрез четири взаимосвързани образователни ядра:

- Самоутвърждаване и общуване с околните – насочено към изграждане на личностна идентичност, увереност и социални умения.
- Социална и здравословна среда – акцентира върху безопасността, здравословните навици и осъзнаването на правилата на съвместния живот.
- Културни и национални ценности – формира познание и уважение към българските традиции, празници и културна идентичност.
- Светът на природата и неговото опазване – развива наблюдателност, изследователско мислене и екологично съзнание (МОН 2016).

Тези ядра изграждат цялостен образователен модел, който отразява идеята за интегрирано знание – обединение на природните, социалните и културните аспекти на света в единен познавателен контекст (Димитрова 2020).

Образователното направление „Околен свят“ в предучилищното образование има ключова роля за формиране на първоначални представи за свята, а планирането и реализирането на педагогическите ситуации в това направление изисква прилагане на подходи, които поставят детето в центъра на образователния процес и насърчават активното му участие. Един от водещите психологически подходи в този контекст е **рефлексивният подход**, който разглежда ученето като процес на осмисляне на преживяванията чрез взаимодействие, диалог и самоосъзнаване. Рефлексията подпомага детето да разбере не само *какво учи*, но и *как учи*, *как се чувства* и *как взаимодейства* с другите.

Планиране на педагогическа ситуация

Общият процес на педагогическо планиране в детската градина има стратегически характер и осигурява цялостната рамка, последователност и логика на образователния процес. В неговите граници планирането на отделната педагогическа ситуация се проявява като оперативно равнище, чрез което общите цели и съдържателни акценти се конкретизират и реализират в условията на конкретно педагогическо взаимодействие. По този начин планирането на педагогическата ситуация представлява практическа реализация на общото планиране, като същевременно запазва относителна самостоятелност по отношение на методите, средствата и формите на работа. Планирането на отделната ситуация има **практико-приложен характер** и е пряко ориентирано към дейността на децата. Именно тук план-конспектът се явява ключов методически инструмент, чрез който учителят реализира това единство в конкретна педагогическа практика.

План-конспектът изпълнява три взаимосвързани функции, които определят неговата дидактическа стойност (Иванова 2021):

- Конструктивна функция – планира и систематизира педагогическите действия, като гарантира логическа последователност и съгласуваност между целите, задачите и очакваните резултати.
- Организационна функция – структурира педагогическото взаимодействие, осигурява плавно преход между дейностите и регулира темпото и динамиката на обучението.
- Рефлексивна функция – позволява оценяване на резултатите, самооценка от страна на децата и обратна връзка за усъвършенстване на педагогическата практика.

В контекста на съвременната компетентностна парадигма, план-конспектът не се разглежда само като формален документ, а като творчески модел на педагогическо проектиране, който отразява индивидуалния почерк на учителя и неговото професионално разбиране за учене чрез преживяване (Божинов 2019). План-конспектът не е просто описание на дейности, а **структуриран модел на педагогическо взаимодействие**. Той представлява **конкретна практическа проекция на избрана педагогическа технология**, в която се отразяват нейните цели, съдържание, методи, средства и очаквани резултати. Педагогическата технология:

- задава **логиката и последователността** на дейностите;
- определя **ролята на детето и учителя**;
- гарантира **постигане на планираните образователни резултати**.

Изготвянето на план-конспект е процес на **технологизиране на педагогическата ситуация**, при който се планират етапите на взаимодействие, методите и формите на работа в съ-

ответствие с възрастовите особености на децата. Педагогическата технология е **алгоритъм за действие по време на педагогическата ситуация, а план-конспектът - конкретна реализация на този алгоритъм.**

Таблица 1

Педагогическа технология	План-конспект
Цели	Цели на ситуацията
Съдържание	Образователно съдържание
Методи	Методи, похвати, дейности
Средства	Дидактични материали
Резултати	Очаквани постижения на децата

В този смисъл, план-конспектът систематизира и конкретизира компонентите на педагогическата технология в рамките на конкретна образователна ситуация. Когато процесът по разработване на план-конспект се разглежда като педагогическа технология, това осигурява **управляемост, последователност и предсказуемост на образователния процес**. Изготвянето на план-конспект по направление „Околен свят“ е целенасочен процес, подчинен на принципите на педагогическата технология, който осигурява структурираност, логическа обвързаност и ефективност на образователната ситуация в предучилищна възраст. Съвременната методика на обучението по „Околен свят“ се опира на принципите на активното учене (Дюи 1938), според което знанието се изгражда чрез практически опит, и на социалния конструктивизъм (Виготски 1978), който подчертава ролята на взаимодействието и културния контекст в когнитивното развитие. Детето не е пасивен получател на информация, а активен изследовател, който конструира собственото си разбиране за света чрез експериментиране, наблюдение, диалог и игра. Образователно направление „Околен свят“ има съществен принос за социализацията на детето в предучилищна възраст, като стимулира развитието на социалната интелигентност, ориентацията в природната и социалната среда, асертивното поведение и мотивацията за успехи и постижения. Чрез интегриран подход и активното участие на детето в образователния процес се създават условия за изграждане на социално компетентна, уверена и мотивирана личност.

Ролята на учителя в този процес е медиаторска и фасилитираща – той създава образователна среда, в която децата могат да наблюдават, сравняват, изследват и обобщават, превръщайки познанието в личен опит (Пенева 2020). Учителят насочва вниманието, подкрепя инициативата и стимулира мисленето чрез проблемни въпроси, игрови ситуации и дискусия. Методическата рамка на направлението „Околен свят“ изисква интеграция между когнитивното, емоционалното и действеното, така че ученето да бъде смислено, преживяно и социално значимо. В този смисъл план-конспектът не е просто инструмент за преподаване, а педагогическа стратегия за изграждане на компетентна, рефлексивна и емоционално интелигентна детска личност. Това подчертава значението на рефлексивния подход и личния пример на педагога като фактор за активност, креативност и мотивация в учебната група.

Методически насоки за изготвяне на план-конспект

Методическите насоки, представени в разглеждания доклад, предлагат структурно и концептуално завършен модел на педагогическа ситуация, съчетаващ когнитивно, емоционално и действено единство. Те изхождат от разбирането, че обучението в предучилищна възраст е процес на цялостно възприемане и преживяване на света, а не просто усвояване на фрагментарни знания

(Димитрова 2020). Чрез опознаване на природни обекти, явления и взаимовръзки детето изгражда начални представи за мястото си в природата. Осмислянето на социалното пространство и обществените отношения подпомагат социалната му ориентация и формират отговорно отношение към околната среда и хората. Основният психологически подход при планиране на ситуация по ОН Околен свят е **рефлексивният**. **Четири аспекта на рефлексията**, които се използват в образователния процес при взаимодействието с децата са:

1. Комуникативен аспект – фокусира се върху **комуникацията и споделянето** на мисли, чувства и идеи.

Цел: Насочване на децата да изразяват мисли и чувства ясно и уверено.

Методи/техники:

- Отворени въпроси – „Как мислите, защо пчеличките работят заедно?“ вместо „Правилно ли е това?“

- Активно слушане – повтаряне накратко казаното от децата, за да се покаже разбиране.

- Обобщаване и подкрепа – след кратка дискусия се резюмират ключовите идеи.

- Показване чрез визуални средства – картинки, схеми или кукли, за да се улесни разбирането.

2. Кооперативен (сътруднически) аспект – свързан е с **работата в екип и взаимодействието** с другите.

Цел: Децата да работят заедно, да се учат да си помагат и уважават различните мнения.

Методи/техники:

- **Групови игри и проекти** – например да подредят „структурата на пчелното семейство“ с карти.

- **Ролеви игри** – всяко дете е пчела с определена роля - работничка, кралица.

- **Правила за сътрудничество** – „Всеки говори, като се изчаква, слушаме внимателно“.

- **Съвместно решаване на проблем** – „Как можем да помогнем на пчелното семейство да събере повече мед?“

3. Интелектуален аспект – обхваща **мисленето, анализа и критичното оценяване** на знанията и преживяванията.

Цел: Децата да разберат образователното съдържание и да развият логическо мислене и критично осмисляне.

Методи/техники:

- **Сравняване и класифициране** – „Коя пчела какви задължения има?“

- **Мозъчна атака / Brainstorming** – идеи как пчелите събират мед.

- **Мини-експерименти или демонстрации** – напр. показване как пчела събира прашец.

- **Въпроси за мислене от типа „Как/Защо?“** – „Защо мислите, че пчелите живеят заедно?“

4. Личностен аспект – разглежда **емоциите, ценностите и личностното развитие**.

Цел: Да се създаде положителна емоционална среда и да се развие емпатия и самосъзнание.

Методи/техники:

- **Позитивна обратна връзка** – „Много хубаво обясни ролята на пчелата!“

- **Игри и ролеви ситуации за емоции** – „Как се чувства пчелата, когато всички работят заедно?“

- **Рефлексивни моменти** – в края на ситуацията: „Какво ви беше най-забавно? Какво научихте за себе си?“

- **Използване на музика, рисунки или истории** – за стимулиране на емоционалната връзка с темата.

Когато говорим за обвързване на тези аспекти с педагогическа технология, имаме предвид как структурираме и осъществяваме образователния процес така, че всеки от тях да бъде интегриран и поддържан чрез методите на технологията. В този смисъл педагогическата ситуация се организирана в **четири последователни етапа**, които до голяма степен, отговарят на 4-те аспекта на рефлексията. Такава структура отразява естествената логика на познавателната дейност на детето и създава ритъм на учене чрез откриване, прилагане и осмисляне.

Първият етап отговаря на **комуникативния аспект на рефлексията**. Целта на този етап е да се извлече информация от децата и да се определи равнището на знанията им по планираната тема. Необходимо е стимулиране на актуална нагласа и интерес за предстоящата дейност, за запознаване с конкретен обект или явление. Във формален план, това е въведението в ситуацията и външната организация на педагогическата среда.

Вторият етап – кооперативният аспект на рефлексията. Този етап съвпада с **основната част на педагогическата ситуация**. Целта е да се даде основната информация по темата като децата се запознаят с елементите на познавателния обект. Стимулира се съвместна дейност, работа по групи, с определени роли за изграждане на игрови и практически умения. Развива се сътрудничеството и умението да се работи в екип. Използват се въпроси от обяснителен тип, указания, поощрения. Разбирането на кооперативния аспект на рефлексията не бива да се разглежда единствено при използването на груповите методи за обучение. Достатъчно е децата да осъзнават, че са част от обществото / детската градина, семейството, родното място, родината, планетата / и имат своите отговорности за това.

На **третия етап** протича мисловната дейност, т.е. **интелектуалният аспект на рефлексията**. Децата мислят, сравняват, анализират. Въпросите провокират решаването на проблеми, правят се експерименти и обобщения. Целта е децата да определят и осъзнаят същественото в познавателния обект или явление. Да направят елементарни, но значими изводи за околната среда и мястото ни в нея. Този момент може да се нарече кулминация в основната част на педагогическата ситуация. След този момент децата могат да приложат придобитите знания и умения в книжките за самостоятелна работа, чрез реквизит за театър и други. Това създава условия за плавен преход към творческата и емоционална част на ситуацията.

На **четвъртия етап** се проявява **личностният аспект на рефлексията**. Децата преживяват емоции, формират отношение към себе си и другите. На този етап те правят пренос на знания и умения в творческа дейност като рисуват, драматизират, разказват мини-истории. Тук е необходимо, при планирането на ситуацията, учителят да предвиди стимулиране на реална самооценка, мотивация за по-високи постижения на децата и асертивност. Резултатите трябва да са насочени към позитивно ориентирано решение на проблемите. Този личностен аспект на рефлексията не трябва да се търси само в рамките на една педагогическа ситуация. Това може да подпомогне педагога при мотивиране на децата за бъдещи дейности и в същото време да предизвика т. нар. „отложена“ рефлексия, преосмисляне на преживяното в нова ситуация.

Рефлексията, която трябва да се случи в заключителната част на ситуацията, обхваща всичките нейни аспекти:

- **Комуникативен аспект:** Децата разказват какво научиха.
- **Кооперативен аспект:** Отбелязва се как групата се справи с задачата.
- **Интелектуален аспект:** Обсъждат се изводите: „Какво ново научихме за пчелите?“
- **Личностен аспект:** Емоционално преживяване: „Как се почувствахме когато....? Кое беше най-.....?“

Структурни компоненти на план –конспекта.

План-конспектът представлява структурирано описание на педагогическата ситуация и включва взаимосвързани компоненти, които осигуряват целенасоченост и логика на педагогическото взаимодействие.

Целите определят очаквания общ резултат от педагогическата ситуация. Те отговарят на въпроса: „Какво искам да постигна с децата?“ и насочват избора на съдържание, методи, средства и форми на работа.

Задачите конкретизират целите в изпълними педагогически действия. Отговарят на въпроса: „**Как точно ще постигна целта?**“ Обикновено се формулират в три направления:

- познавателни (интелектуални);
- социални/комуникативни;
- личностно-емоционални.

Задачите конкретизират пътя за постигане на целта, като се разпределят по степените на педагогическото взаимодействие:

- при възприемане – детето наблюдава и изследва новия обект;
- при изпробване и затвърждаване – прилага знанието чрез игра и експеримент;
- при изразяване – обобщава и демонстрира разбирането си чрез слово, действие или рисунка.
- при **рефлексията** – осъзнава преживяното, развива емоционалната интелигентност и уменията за самооценка.

Добавянето на рефлексията като степен в педагогическото взаимодействие е напълно обосновано от съвременната педагогика, особено в работата с деца на 6–7 години. Така се изгражда педагогическа логика, която следва мисловния, емоционалния и двигателния ритъм на детето. В този процес учителят съчетава познавателни и ценностни задачи, като насърчава не само научаването, но и емоционалното осмисляне на знанието – ключов момент в предучилищното образование (Иванова 2021).

От съществено значение при анализиране на структурата на педагогическата ситуация е аргументирането на връзката между рефлексивния подход и етапите на познавателния процес на детето. Рефлексивният подход при планирането на педагогическата ситуация предполага предварително осмисляне на образователния процес от позицията на детето и съобразяване с логиката на неговото познавателно развитие. В този контекст четирите аспекта на рефлексивния подход кореспондират пряко с етапите на познавателния процес.

Рефлексивният подход при планирането на педагогическата ситуация моделира етапите на познавателния процес на детето, като чрез целите и съдържанието се осигурява възприемането на нови знания, чрез методите – тяхното изпробване и затвърдяване, чрез личностно-емоционалния аспект – изразяването на отношение и творчество, а чрез рефлексията – осмислянето на придобития опит. Рефлексивният подход при планирането предварително „проектира“ етапите на познавателния процес на детето. Необходимо е да се разграничи кога водещ е **рефлексивният подход при планирането на ситуацията** и кога – **етапът на познавателно развитие на детето**, особено ако ситуацията **не въвежда нови знания**, а се повтаря или надгражда. Когато педагогическата ситуация не въвежда нови знания, а надгражда или затвърждава вече усвоени такива, водещият принцип при нейното планиране става рефлексивният подход, а не самият етап на възприемане на ново съдържание. В този случай педагогът концентрира вниманието си върху осмислянето на предишния опит на детето, стимулира изразяването на отношение и творчество, насърчава прилагането и интерпретирането на вече усвоеното знание, както и рефлексията върху постигнатото. Етапите на познавателния процес остават структурна рамка, но приоритет имат тези, свързани със затвърдяване, персонализация и оценка на опита, а не първоначалното възприемане на нова информация. Може да се направи следното обобщение:

- Ако ситуацията въвежда ново образователно съдържание – водещ е **етапът на познавателно развитие** (възприемане на нови знания).
- Ако ситуацията надгражда или затвърждава – водещ е **рефлексивният подход**, който ориентира процеса към осмисляне, творчество и оценка.

Основният принцип на съвременната педагогика е, че подходът и водещият психолого-педагогически аспект се избират спрямо целта на ситуацията – **усвояване на ново съдържание** или **осмисляне и творческо приложение на вече придобити знания**. В педагогическата теория се приема, че **познаването и усвояването на нова информация** изисква акцент върху когнитивните процеси: внимание, възприятие, запомняне. Това съответства на **етапа на познавателното развитие**, където водещ е учителят като организатор на образователния процес и медиатор на нови знания. **Рефлексивният подход** се фокусира върху **осмисляне, оценка, творческо прилагане и саморефлексия**. Той е по-подходящ, когато децата вече имат опит и знания, които могат да анализират и сравняват, развивайки критично мислене и личностно осъзнаване. Така съществува **логична диференциация**: новото съдържание – когнитивен подход, надграждане/затвърдяване – рефлексивен подход. Това не изключва използването на рефлексивния подход при планирани си-

туации за нови знания по ОН „Околен свят“. Чрез **рефлексивният подход може да се** постигане по-дълбоко осмисляне още от първоначалния контакт с информацията, особено когато става въпрос за причинно-следствени връзки в природния свят. Социално-културната теория на Лев С. Виготски предоставя солидна теоретична основа за прилагането на **рефлексивния подход** в педагогическите ситуации по направление „Околен свят“. Според Виготски ученето е **социално обусловен процес**, при който познавателното развитие се осъществява чрез **взаимодействие с другите** и чрез културни средства като език, символи и инструменти. В този контекст учителят функционира като **медиатор**, който подпомага детето да достигне ниво на разбиране, недостижимо само по себе си, в рамките на т.нар. **зона на близко развитие (ЗБР)**. Чрез диалог, отворени въпроси, активно слушане и съвместна дейност, детето не само усвоява нови знания, но и ги **осмисля, анализира и прилага**. Комуникативната, кооперативната и интелектуалната рефлексия се подпомагат от социалната природа на ученето, като личностният аспект се развива чрез сигурна, подкрепяща и емоционално наситена среда. По този начин рефлексивният подход съчетава **активно учене, критично мислене и социално взаимодействие**, което води до интегрирано когнитивно и личностно развитие на детето.

Конструктивистката педагогика на Джон Дюи подчертава, че ученето е **активен, социално и опитно ориентиран процес**, при който детето не просто възприема готови знания, а **само конструира разбиране чрез взаимодействие с околната среда и другите**. Според Дюи образователната ситуация трябва да предоставя **реални, смислени и проблемно ориентирани задачи**, които стимулират мисленето, изследването и творческото осмисляне. В контекста на педагогическите ситуации по направление „Околен свят“ рефлексивният подход се подкрепя от конструктивистката философия, като детето е насърчавано да **наблюдава, експериментира, сравнява и обсъжда новата информация**, вместо пасивно да я усвоява. Методите на активна дискусия, ролеви игри, мозъчна атака и мини-експерименти създават условия за **интелектуална и емоционална рефлексия**, което води до по-дълбоко разбиране и интегриране на новите знания в личния опит на детето. По този начин конструктивистката педагогика осигурява теоретична рамка за **синтез между познавателното, социалното и личностното развитие**, който е същността на рефлексивния подход.

Дейвид Колб и неговият модел на **учебния цикъл** предоставят структурирана рамка за прилагане на рефлексивния подход в образователните ситуации. Според Колб ученето е **цикличен процес**, който включва четири основни етапа: **конкретно преживяване → наблюдение и размисъл → концептуализация → експериментиране/прилагане**. Този подход подчертава, че ефективното усвояване на знания изисква **активно участие, наблюдение и осмисляне на опита**, а не само пасивно възприемане на информация. В педагогическите ситуации по направление „Околен свят“ цикълът на Колб позволява **интегриране на познавателната, комуникативната и личностната рефлексия**, като новото знание се представя чрез конкретни преживявания, обсъжда се и се анализира, след което се прилага в практически задачи. Така учебният цикъл осигурява **систематичен преход от опит към осмисляне и приложение**, което е същността на рефлексивния подход и води до дълбоко, интегрирано учене.

Елементи на комуникативна и личностна рефлексия могат да се включат при въвеждане на ново съдържание по следния начин:

- **Отворени въпроси** за първи впечатления и предвиждания („Какво мислите, какво ще се случи?“).
- **Визуализация** чрез схеми, картинки, модели – за стимулиране на разбиране и връзки между идеи.
- **Кратки рефлексивни моменти** („Какво научихме току-що?“) – подпомагат вниманието и закрепването на знанието.

Това води до **по-активно и осъзнато учене**, което намалява риска новото съдържание да бъде само възпроизведено механично.

Таблица 2

Тип на педагогическата ситуация	Водещ подход при планиране	Фокус на етапите на познавателния процес	Коментар
Въвежда нови знания	Познавателно развитие /Когнитивен подход/ с рефлексивни елементи	Възприемане на нови знания → Изпробване и затвърдяване → Изразяване и творчество → Рефлексия	Педагогът планира предимно структурата на усвояването на новото съдържание.
Затвърдява или надгражда вече усвоено	Рефлексивният подход	Изпробване и затвърдяване → Изразяване на отношение и творчество → Рефлексия	Педагогът акцентира върху осмисляне на предишния опит, персонализация на знанието и творческа активност.
Комбинирана ситуация (ново + затвърдяване)	Комбинация от двата подхода	Възприемане на ново → Затвърдяване → Изразяване и творчество → Рефлексия	Планирането следва логиката на процеса и същевременно осигурява условия за осмисляне и рефлексия.

В зависимост от типа на педагогическата ситуация, водещият принцип при планирането варира: при въвеждане на ново знание централна роля има етапът на познавателното развитие, докато при затвърдяване и надграждане основен е рефлексивният подход, който насочва процеса към осмисляне, персонализация и творческо използване на вече усвоеното знание. В комбинираните ситуации двата подхода се интегрират, като планирането осигурява едновременно структурирано усвояване и рефлексивно осмисляне.

Методи и похвати

Представената методическа рамка се основава на комбинаторния принцип, който обединява нагледно-практически, словесни и игрови методи. Тази комбинация отговаря на принципа на интегративност и осигурява включване на различни когнитивни канали – зрителен, слухов, двигателен и емоционален.

- Нагледно-практическите методи (наблюдение, демонстрация, миниексперимент) активират сетивното възприятие и стимулират изследователската дейност.

- Игровите методи (сюжетно-ролеви и познавателни игри) развиват въображението, социалните умения и уменията за сътрудничество.

- Словесните методи (разказ, беседа, проблемни въпроси) подпомагат езиковото развитие и осъзнаването на причинно-следствени връзки.

Чрез тях се постига цялостно познавателно преживяване, при което знанието се формира не чрез механично заучаване, а чрез активно участие и лично откритие (Божинов 2019). В основата стои идеята, че действието поражда разбиране, а не обратното – едно от ключовите прозрения на конструктивистката педагогика (Дюи 1938). В примерната разработка на ситуация по образователно направление Околен свят, методите са съобразени с **четирите аспекта на рефлексията**, които се използват в образователния процес при взаимодействието с децата.

Пространствен и технологичен дизайн

Организацията на образователното пространство е ключов елемент от методическите насоки, тъй като физическата среда се превръща в активен участник в педагогическия процес – „третият учител“, според философията Reggio Emilia Approach. Този подход разглежда пространството

не просто като фон, а като педагогическа среда, която вдъхновява детето да изследва, да общува и да изразява своите идеи по различни начини. Разпределението на средата в зони за наблюдение, експеримент, природен кът и интерактивен кът създава активна и гъвкава атмосфера за учене, в която децата се движат, изследват и експериментират (ЮНЕСКО 2021).

В контекста на педагогическите ситуации по направление „Околен свят“ **наблюдението на пчелите в естествена среда** представлява ефективен инструмент за прилагане на **рефлексивния подход** чрез принципите на **Reggio Emilia Approach**. Средата стимулира децата да изследват, задават въпроси и формират собствени хипотези. Природната среда, в която се наблюдават пчелите, предоставя динамичен и богат контекст, който насърчава **самостоятелно осмисляне и активно участие**. По време на наблюдението детето комуникира своите впечатления и наблюдения, работи съвместно с връстници за анализ и класификация, развива критично мислене, формулира изводи и се свързва емоционално с природата. Така **наблюдението се превръща не само в метод за придобиване на знания**, но и в средство за **интелектуална, социална и личностна рефлексия**, като съчетава активното учене, критичното мислене и творческото осмисляне, които са в сърцевината на рефлексивния подход и философията на Reggio Emilia.

Включването на съвременни дигитални средства – мултимедийни презентации, кратки видеоклипове и интерактивни игри – разширява познавателните хоризонти на децата и подпомага развитието на дигитална грамотност още в ранна възраст (UNESCO 2021). Важно е обаче технологиите да се използват интегрирано и осмислено, като средство за активизация на познавателния процес, а не като самоцел (Иванова 2021).

Съвременните дигитални средства се превръщат в **инструменти, които разширяват възможностите за рефлексивно учене**. Те позволяват на децата не просто да възприемат информация, а да я **анализират, осмислят и визуализират по различни начини**, като същевременно подкрепят индивидуалната и груповата рефлексия.

Чрез дигитални средства децата могат да:

- **Документират наблюдения** – снимки, видео или аудио записи на свои действия, наблюдения на природни явления (например пчелите), които след това обсъждат и анализират.
- **Сравняват и анализират информация** – чрез дигитални таблици, графики, интерактивни симулации, което стимулира интелектуалната рефлексия.
- **Комуникират и споделят идеи** – онлайн дискусии, презентации и съвместни проекти развиват комуникативната и кооперативната рефлексия.
- **Осъзнават собствените си процеси на учене** – чрез дигитални дневници, портфолиа и самооценки се развива личностната рефлексия и саморефлексия.

По този начин дигиталните средства се превръщат в **посредник за активно и осъзнато учене**, като съчетават познавателната, социалната и емоционалната сфера на детето и дават възможност за **интегрирано приложение на рефлексивния подход** още при първия контакт с новото знание или наблюдение. Пространствено-технологичният дизайн се превръща в педагогическа система, която поддържа детската любознателност и насърчава социалното взаимодействие, съвместното откриване и творческата изява.

Дискусия

Анализът на представените методически насоки и разработения модел на педагогическа ситуация показва, че рефлексивният подход притежава съществен потенциал за повишаване качеството на образователния процес в предучилищна възраст. Получените теоретични резултати потвърждават разбирането, че ученето в ранна детска възраст се осъществява най-ефективно чрез активно участие, преживяване, социално взаимодействие и последващо осмисляне на натрупания опит.

В този контекст особено значима е връзката с компетентностния подход, при който акцентът се поставя не само върху усвояването на знания и умения, но и върху тяхното практическо приложение в нови ситуации. Както подчертава Коцева, „При тези форми, присъщи на компетентностния подход, децата се насочват от използването на базовите умения за ежедневни задачи към

компетенции – как да ги приложат, когато са поставени пред предизвикателства“ (Коцева 2025: 272). Този акцент напълно съответства на логиката на рефлексивния подход, при който детето осмисля собствените действия, прави изводи и пренася наученото в нов контекст. В този смисъл рефлексията се явява не само методически инструмент, но и ключов механизъм за развитие на метакогнитивни, социални и личностни компетентности.

Предложеният модел кореспондира с основни положения в съвременната педагогическа теория. От една страна, той се вписва в социално-конструктивистката концепция на Лев Виготски, според която познавателното развитие е резултат от социално взаимодействие и насочено педагогическо посредничество. От друга страна, моделът отразява идеите на Джон Дюи за учене чрез преживяване, при което знанието се изгражда в процеса на активно действие, наблюдение и осмисляне. Сходни зависимости могат да бъдат открити и в цикъла на учене чрез опит на Дейвид Колб, където конкретното преживяване, размисълът, концептуализацията и приложението формират цялостна логика на обучението.

Особено значим е изводът, че рефлексивният подход подпомага интегрирането на познавателното, емоционалното и социалното развитие на детето. В рамките на педагогическите ситуации по образователно направление „Околен свят“ това създава възможност децата не само да усвояват знания за природната и социалната среда, но и да формират ценностно отношение към нея, да развиват умения за сътрудничество, самооценка и отговорно поведение.

В практико-приложен аспект разработеният модел има потенциал да бъде използван както в подготовката на студенти – бъдещи учители, така и в ежедневната работа на педагогическите специалисти в детската градина. Неговата структура позволява адаптиране към различни теми, възрастови групи и видове педагогически ситуации, което го прави методически приложим и гъвкав.

Като ограничение на настоящата студия, следва да се посочи липсата на емпирично изследване, чрез което да бъде проверена ефективността на предложения модел в реална педагогическа среда. Това открива възможности за бъдещи изследвания, насочени към експериментално приложение, наблюдение и анализ на резултатите от използването на рефлексивния подход в практиката.

Заклучение

Методическите насоки за изготвяне на план-конспект по направление „Околен свят“ имат ключово значение за професионалната подготовка и методическата култура на съвременния педагог. Те не само осигуряват структура и логика на педагогическото взаимодействие, но и подпомагат учителя в изграждането на компетентностно ориентирана образователна среда, в която знанието се преживява, а не просто се усвоява (Иванова 2021).

План-конспектът изпълнява свързваща функция между нормативните изисквания на системата и творческата автономия на учителя. В него се преплитат научният подход (планиране, систематизация, целеполагане) и хуманистичната педагогическа философия, която поставя детето в центъра на образователния процес. Качествено разработената методическа структура гарантира целенасоченост, последователност и интеграция между трите основни измерения на обучението – *познание, действие и емоция*.

Примерът с темата „Пчелното семейство“ ясно демонстрира, че чрез игрово-изследователски подход може да се постигне дълбоко и трайно разбиране за природните взаимовръзки, да се развие екологично мислене, както и да се формира социална чувствителност и чувство за отговорност. Тази тема е не просто биологична, а ценностно наситена, защото въвежда детето в света на сътрудничеството, трудолюбието и взаимопомощта – добродетели, които имат фундаментална роля във възпитателния процес (Стоянова 2019).

Съвременната педагогическа практика показва, че ученето чрез преживяване и игра има значително по-голям ефект върху когнитивното и емоционалното развитие в сравнение с традиционните репродуктивни модели (Виготски 1978). В този смисъл план-конспектът следва да се разбира не като формален документ, а като динамичен инструмент за педагогическо творчество и рефлексия, който изразява професионалната идентичност и креативност на учителя.

Ефективният план-конспект по „Околен свят“ е резултат от научна обосноваване, методическа точност и педагогическа интуиция. Той отразява способността на учителя да балансира между нормативните стандарти и индивидуалните потребности на децата, между рационалното и емоционалното, между знанието и играта.

В заключение може да се подчертае, че методическите насоки за изготвяне на план-конспект:

- стимулират развитието на професионалната рефлексия и педагогическата гъвкавост;
- изграждат осъзната педагогическа култура, която се базира на наблюдение, анализ и само-оценка;
- насърчават интегрираното учене – знание, действие и преживяване като единен процес;
- подготвят децата за активно, отговорно и природосъобразно участие в обществото.

Следователно, план-конспектът трябва да се разглежда като педагогически сценарий за изследване и откриване на света, а не просто като план на ситуация. Той е огледало на педагогическата компетентност, ценностите и личния почерк на учителя, който чрез своята креативност превръща образователния процес в пространство за растеж, любопитство и вдъхновение.

ЛИТЕРАТУРА

Ангелов, М. (2019). Музикалнотворческата дейност при обучението на студенти бъдещи начални учители. В *Наука, образование и иновации в областта на изкуството*. Пловдив: АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“, с. 133–139. // **Angelov, M. (2019).** Muzikalnotvorcheskata deynost pri obuchenieto na studenti badeshti nachalni uchiteli. V *Nauka, obrazovanie i inovatsii v oblastta na izkustvoto*. Plovdiv: АМТИИ „Prof. Asen Diamandiev“, s. 133–139.

Баев, Д. (2025). Изследване на себеосъзнатостта в себеоценката на учители като компонент от личностната компетентност, социална компетентност и компетентност за придобиване на умения за учене. *Образование и технологии*, 16(1), 32–37. // **Baev, D. (2025).** Izsledvane na sebeosaznatostta v sebeotsenkata na uchiteli kato komponent ot lichnostnata kompetentnost, sotsialna kompetentnost i kompetentnost za pridobivane na umenia za uchene. *Образование и технологии*, 16(1), 32–37

Бонева, Г. (2005). Учебната дейност на малките ученици и формиране на централните психични новообразувания: рефлексия, планиране и анализ. Велико Търново: УИ „Св. св. Кирил и Методий“. // **Boneva, G. (2005).** Uchebnata deynost na malkite uchenitsi i formirane na tsentralnite psihichni novoobrazuvania: refleksia, planirane i analiz. Veliko Tarnovo: UI „Sv. sv. Kiril i Metodiy“.

Златкова-Дончева, К. (2025). Управленска култура и лидерство в системата на висшето образование в България. *Образование и технологии*, 16(1), 83–89. // **Zlatkova Doncheva, K. (2025).** Upravlenska kultura i liderstvo v sistemata na vissheto obrazovanie v Bulgaria. *Образование и технологии*, 16(1), 83–89.

Коцева, Н. (2025). Социалната компетентност на 6–7-годишни деца и подготовката за училище. *Образование и технологии*, 16(2), 271–278. // **Kotseva, N. (2025).** Sotsialnata kompetentnost na 6–7-godishni detsa i podgotvkata za uchilishte. *Образование и технологии*, 16(2), 271–278.

Bruner, J. S. (1966). *Toward a theory of instruction*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Cigala, A., Venturelli, E., & Bassetti, M. (2019). Reflective practice: A method to improve teachers' well-being. *Frontiers in Psychology*, 10, Article 2574. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02574>

Fleer, M. (2010). *Early learning and development: Cultural-historical concepts in play*. Cambridge: Cambridge University Press.

Dewey, J. (1938). *Experience and education*. New York, NY: Macmillan.

Schön, D. A. (1983). *The reflective practitioner: How professionals think in action*. New York, NY: Basic Books.

Gadamer, H.-G. (1975). *Truth and method*. New York, NY: Continuum.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Mincheva, I. (2012). *Връзките събиране – изваждане и умножение – деление в обучението по математика в началните класове*. Пловдив: Астарта.

Morrison, G. S. (2021). *Early childhood education today* (14th ed.). New York, NY: Pearson.

NAEYC. (2020). *Developmentally appropriate practice in early childhood programs*. Washington, DC: NAEYC.

Pandin, S. (2025). Рефлексивният подход в контекста на интеркултурното образование. *Съвременна хуманитаристика*, 23(2), 45–59. // **Pandin, S. (2025).** Refleksivniyat podhod v konteksta na interkulturnoto obrazovanie. *Savremenna humanitaristika*, 23(2), 45–59.

Phillips, D. A., & Schweisfurth, M. (2023). Intentional teaching and the intentionality of educators. *Early Childhood Education Journal*. 53(1), 1-9.

Piaget, J. (1952). *The origins of intelligence in children*. New York, NY: International Universities Press.

Rinaldi, C. (2006). *In dialogue with Reggio Emilia: Listening, researching and learning*. New York, NY: Routledge.

Schweinhart, L., & Weikart, D. P. (1999). High/Scope educational research foundation... *Early Childhood Research Quarterly*. 57(1), 76-78.

Siraj-Blatchford, I., & Manni, L. (2007). *Effective pedagogy in early childhood education*. Cambridge: University of Cambridge.

Syslová, Z. (2019). The relation between reflection and the quality of a preschool teacher's education performance. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 13(1).

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

ПЛАН-КОНСПЕКТ НА ПЕДАГОГИЧЕСКА СИТУАЦИЯ ПО ОБРАЗОВАТЕЛНО НАПРАВЛЕНИЕ „ОКОЛЕН СВЯТ“

Възрастова група: 6–7 години (подготвителна група)

ЧАСТ I. СТРУКТУРИРАНИ ЕЛЕМЕНТИ.

1. Тема на педагогическата ситуация: Пчелното семейство.

2. Образователно направление: Околен свят.

3. Образователни ядра:

- Самоутвърждаване и общуване с околните;
- Светът на природата и неговото опазване.

4. Форма на педагогическото взаимодействие (вид на педагогическата ситуация):

Интегрирана педагогическа ситуация, реализирана в съответствие с етапите на познавателния процес и аспектите на рефлексивния подход, насочена към възприемане, осмисляне, изразяване и рефлексия.

5. Цел на педагогическата ситуация:

Формиране на начални представи у децата за пчелното семейство като организирана природна общност, осъзнаване на значението на пчелите за природата и човека и развитие на умения за общуване, сътрудничество и личностна рефлексия.

6. Задачи на педагогическата ситуация:

6.1. Познавателни задачи:

- Формиране на представи за състава и организацията на пчелното семейство.
- Осмисляне на ролята на пчелите в природата.
- Развитие на умения за наблюдение, сравнение и елементарен анализ.

6.2. Социално-комуникативни задачи:

- Развитие на умения за общуване и аргументирано изразяване на мнение.
- Насърчаване на кооперативно поведение и работа в група.
- Формиране на нагласи за взаимопомощ и отговорност.

6.3. Личностно-емоционални задачи:

- Формиране на положително отношение към природата.
- Развитие на самооценка и увереност.
- Стимулиране на личностната рефлексия.

7. Степени на педагогическото взаимодействие и очаквани резултати.**7.1. ВЪЗПРИЕМАНЕ (Комуникативен аспект на рефлексията)****Задачи:**

- Актуализиране на предходни знания и опит.
- Мотивиране за участие в ситуацията.

Очаквани резултати:

- Детето споделя представи за пчелите.
- Проявява интерес и активност.

7.2. ИЗПРОБВАНЕ И ЗАТВЪРДЯВАНЕ (Кооперативен и интелектуален аспект на рефлексията).**Задачи:**

- Усвояване на знания за ролите в пчелното семейство.
- Установяване на взаимовръзки и зависимости.

Очаквани резултати:

- Детето разпознава членовете на пчелното семейство.
- Обяснява значението на сътрудничеството.

7.3. ИЗРАЗЯВАНЕ (Интелектуален аспект на рефлексията).**Задачи:**

- Вербално и творческо изразяване на усвоените знания.
- Обобщаване на новата информация.

Очаквани резултати:

- Детето използва правилни понятия.
- Аргументира собствено мнение.

7.4. РЕФЛЕКСИЯ (Личностен аспект на рефлексията)**Задачи:**

- Самооценка на участието и наученото.
- Осмисляне на личното отношение към природата.

Очаквани резултати:

- Детето осъзнава какво е научило.
- Формира ценностно отношение.

ЧАСТ II. ХОД НА ПЕДАГОГИЧЕСКАТА СИТУАЦИЯ (ОПИСАТЕЛНА ЧАСТ)**1. Уводна част – възприемане и мотивация.**

За създаване на положителна нагласа и активиране на личния опит на децата се използват **визуални опори** – илюстрация на пчелин /пчелни кошери /, карти с изображения на пчели, цветя, както и предметна опора (макет или играчка пчела). Това стимулира участие на всички деца; подпомага вербалното назоваване; създава условия за диалог. Използването на макет или кукла на пчеличката Мая създава емоционална ангажираност, улеснява прехода към основната част и повишава мотивацията.

Учителят насочва вниманието към визуалните опори и организира **разговор** чрез следните примерни въпроси:

- Какво знаете за пчелите?
- Къде сте виждали пчели?
- Могат ли пчелите да живеят сами? Защо?
- Какво бихте искали да научите за пчелното семейство?

Чрез въпросите се стимулира свободното изразяване и се извлича наличният познавателен опит на децата. Това подпомага нагледното възприемане; улеснява активирането на предишни знания; служи като опора за първоначалния разговор.

2. Основна част – осмисляне, изпробване и изразяване

Осмислянето на новите знания се реализира чрез групови и игрови дейности. Децата се разделят на малки групи и участват в **ролева игра** „В пчелния кошер“, като всяка група изпълнява определена роля – пчела майка, пчели работнички или търтеи. Чрез **обсъждане** и представяне на ролите се изясняват функциите на отделните членове на пчелното семейство. Всяка група дискутира и представя пред другите групи каква е нейната роля в пчелното семейство. Прави се с цел развиване на кооперативни умения; подпомагане разбирането на взаимозависимостта; насърчава словесното изразяване.

Разговорът се подпомага от примерни въпроси:

- Кой са членовете на пчелното семейство?
- Каква е ролята на пчелата майка?
- Какво правят пчелите работнички?
- Защо е важно пчелите да си помагат?

За затвърдяване на знанията се използва **дидактичната игра** „Кои пчели на кое цвете ще кацнат?“, при която децата подреждат карти с различен брой пчели върху изображения с медоносни растения, като спазват определени правила.

Следва **творческа дейност – рисуване, дидактични задачи и др. под надслов** „Да помогнем на пчелите“, чрез която децата изразяват разбирането си за пчелното семейство. Предлагат им се материали от приложението – „Пътят на пчеличката в квадратна мрежа“, „Числова фигура от пчелички“ и др.

В процеса на **изразяване** се поставят въпроси като:

- С какво пчелното семейство прилича на нашата група?
- Как можем ние да си помагаме, както пчелите?

3. Заключителна част – рефлексия.

Ситуацията завършва с **обобщаващ разговор** и рефлексия. Играе се интерактивната **игра с карти** „Настроението на пчеличката Мая и нейните приятели“. Използват се **символни визуални опори** (усмихната пчела, замислена пчела, цвете), чрез които децата изразяват своите чувства и впечатления.

Те избират символ, който показва как се чувстват и обясняват защо. Това подпомага самооценката и развива емоционална осъзнатост.

Примерни рефлексивни **въпроси** могат да бъдат:

- Какво ново научихме днес за пчелите?
- Кое ви беше най-интересно?
- Как се почувствахте, когато работихме заедно?
- Как можем да пазим пчелите и природата?

Чрез рефлексията децата осмислят преживяното и формират лично и ценностно отношение към природния свят.

Как пораства пчелата преди да се роди? Подреди.

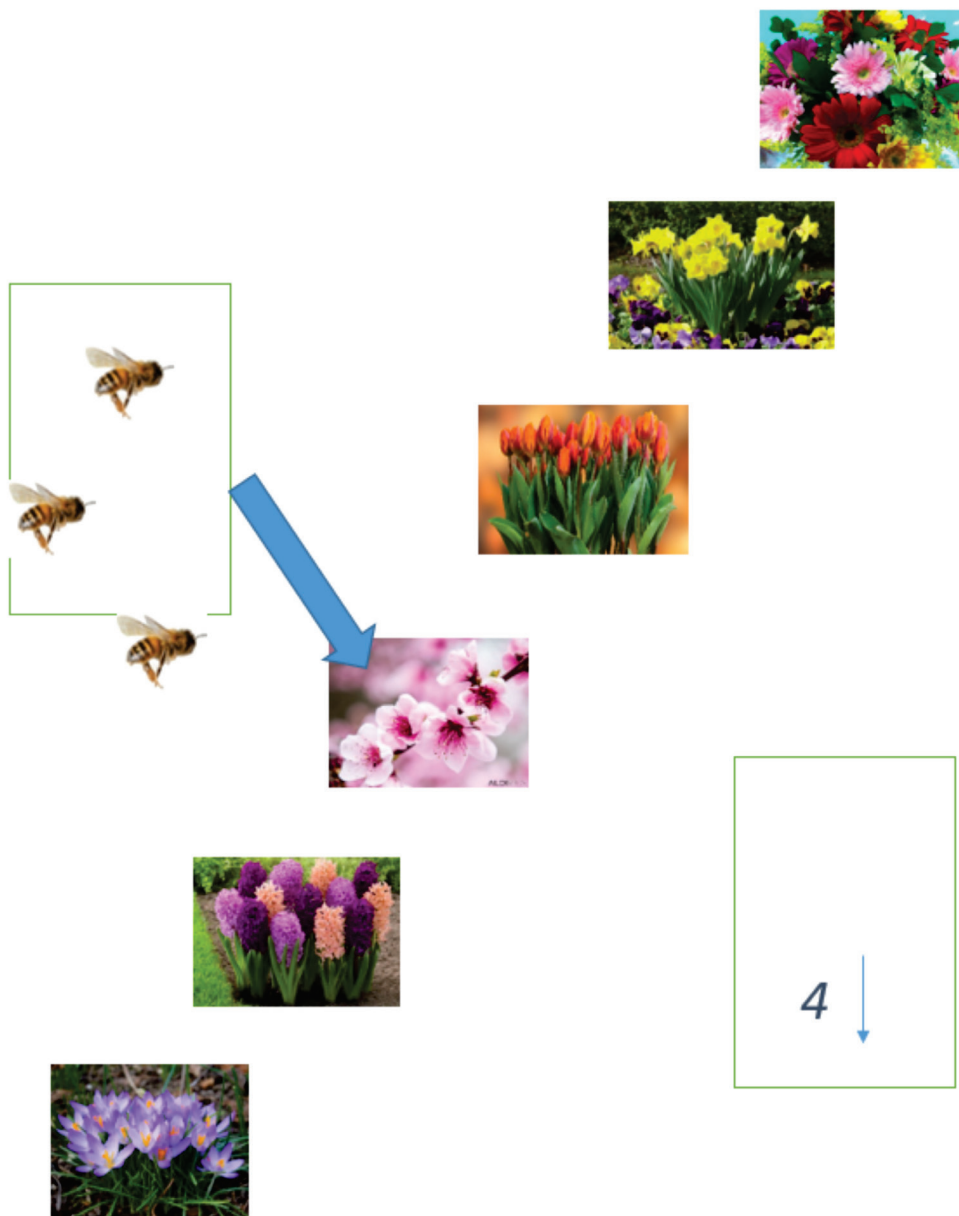
Интерактивна игра с карти „Настроението на пчеличката Мая и нейните приятели“. От предоставените илюстрации се изработват еднолицеве карти. Учителят обръща картите обратно, децата си избират една от тях и започват да разсъждават, какво настроение имат героите. Имат право да се допълват. Играта продължава, докато всички деца успеят да си изберат карта.

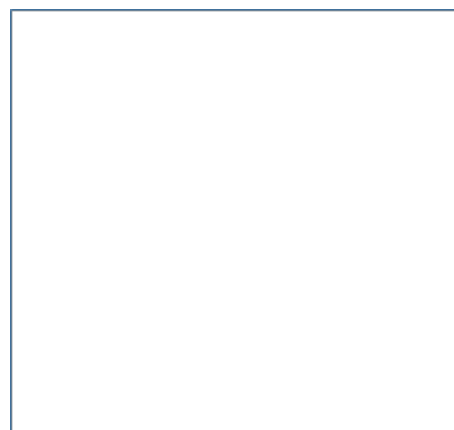
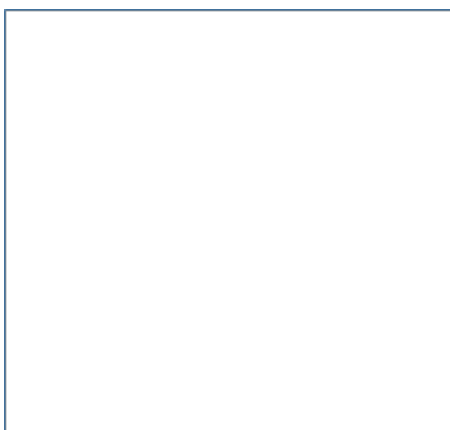
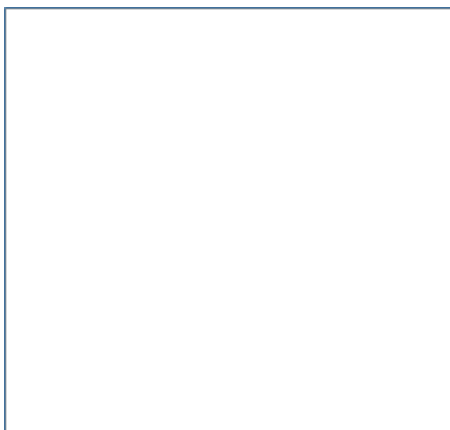
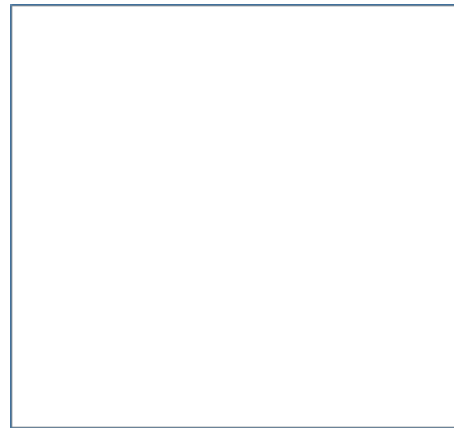

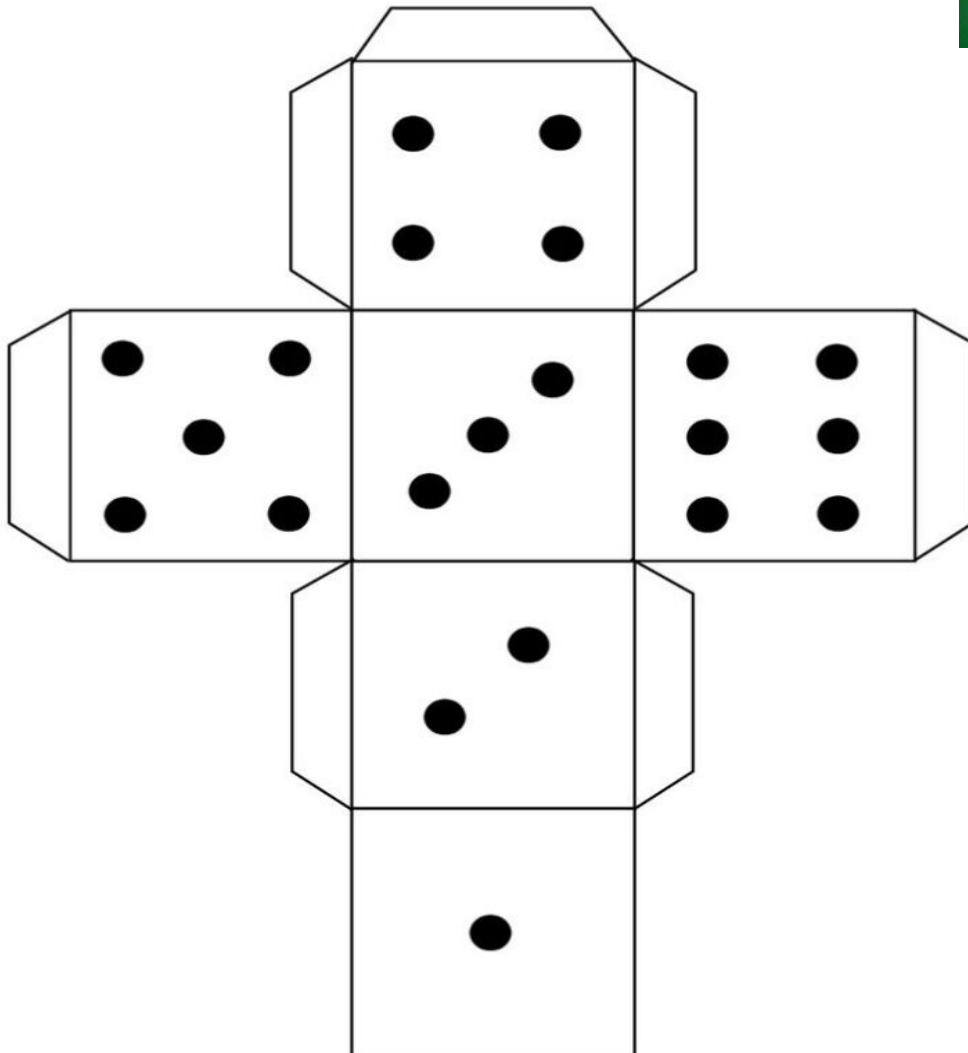
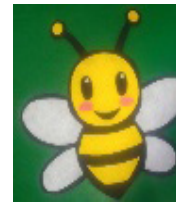
Дидактична игра „Кои пчели на кое цвете ще кацнат?“. Картинките с цветята се редят стъпаловидно и могат да се броят поредно от долу - нагоре и от горе – надолу. Картите са с различен брой пчели. На обратната страна на картата има знак, на кои цветя трябва да кацнат пчелите.

Нарисувай пчелички в квадратните карти, но така както са разположени точките на страните на зарчето.

В помощ на децата, които се затрудняват, може да се покаже разгъвка на зарче и пчеличка.

Сред най-богатите на нектар и прашец местни растения са:

метличина

маргаритки

лупина

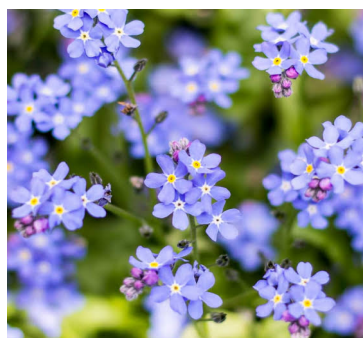
невен

слънчоглед

кученце

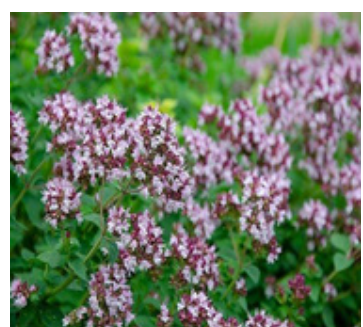
незабравка

иглика

лавандула

риган

салвия

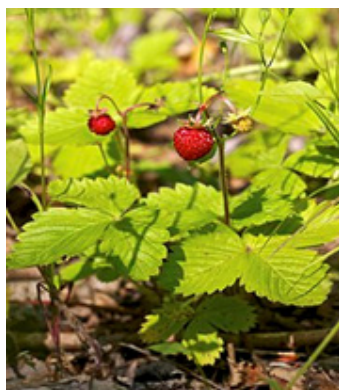
менца

машерка

детелина

горска ягода

ралица

лайка

